

NHẬN DIỆN GIÁ TRỊ DÂN CA VÍ GIẶM NGHỆ TĨNH TRONG ĐỜI SỐNG VĂN HÓA

Vũ Thị Thái Hoa
Trường Đại học Sư phạm Nghệ thuật Trung ương
Email: vuthaihoaspnttw@gmail.com

/Ngày nhận bài: 02/05/2025

/Ngày nhận bài sửa sau phản biện: 28/05/2025

/Ngày chấp nhận đăng: 30/05/2025

TÓM TẮT

Nghệ Tĩnh là mảnh đất địa linh nhân kiệt, nơi đây có một kho tàng di sản văn hóa phi vật thể vô cùng phong phú, trong đó dân ca Ví Giặm đã được UNESCO vinh danh là di sản văn hóa phi vật thể đại diện của nhân loại. Từ khi được UNESCO vinh danh, công tác quản lý di sản dân ca Ví Giặm đã được hai tỉnh Nghệ An và Hà Tĩnh đầu tư nguồn lực thông qua các dự án bảo tồn, sưu tầm trong cộng đồng. Tuy nhiên, trong quá trình phát triển kinh tế xã hội đã không tránh khỏi những tác động đến môi trường, không gian thực hành dân ca ví dặm trong cộng đồng. Vì vậy, công tác quản lý nhà nước cần nhận diện những giá trị đặc trưng của di sản dân ca Ví Giặm để có giải pháp bảo tồn, gìn giữ gắn với phát triển kinh tế xã hội bền vững.

Từ khóa: Nhận diện dân ca Ví Giặm, bảo tồn và phát huy dân ca, dân ca Ví Giặm Nghệ Tĩnh

IDENTIFYING THE VALUE OF NGHE TINH VI GIAM FOLK SONG IN CULTURAL LIFE

ABSTRACT

Nghệ Tĩnh is a land of outstanding people, where there is an extremely rich treasure of intangible cultural heritage, in which Vi Giam folk songs have been honored by UNESCO as a representative intangible cultural heritage of humanity. Since being honored by UNESCO, the management of Vi Giam folk song heritage has been invested in resources by Nghe An and Ha Tinh provinces through projects to preserve and collect Vi Giam folk songs in the community. However, in the process of socio-economic development, it is inevitable that there will be impacts on the environment and the space for practicing Vi Giam folk songs in the community. Therefore, state management needs to identify the typical values of Vi Giam folk song heritage to have solutions to preserve and maintain it in association with sustainable socio-economic development.

Keywords: Identifying Vi Giam folk songs, preserving and promoting folk songs, Nghe Tinh Vi Giam folk songs

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Nghệ An và Hà Tĩnh là địa phương đồng sở hữu dân ca Ví Giặm được UNESCO vinh danh. Tính chất chung của dân ca Ví Giặm mang nặng yếu tố trữ tình, gồm có nhiều thể hát, như hát tự sự, hát khuyên nhủ, hát kể lể, đôi khi có một vài làn điệu hát mang tính hài hước và dí dỏm như hát Giặm nổi, hát Giặm về. Do được hình thành và nuôi dưỡng trong dân gian nên dân ca Ví Giặm mang trong mình những giá trị văn hóa truyền thống cổ xưa, được hình thành bởi các phong tục, tập quán văn hóa của vùng đất xứ Nghệ. Vì vậy, từng lời ca, điệu hát của dân ca Ví Giặm mang trong mình những thông điệp thời sự trong đời sống thường ngày, có thể là một câu chuyện làng xóm, chuyện về thói hư tật xấu, hoặc chuyện trong nhà, ngoài ngõ ở vùng thôn quê.

Vì vậy, nghiên cứu nhận diện những giá trị của dân ca Ví Giặm cần gắn với những đối tượng cụ thể như xác

định đặc điểm, giá trị, vai trò của di sản dân ca để có kế hoạch, giải pháp gìn giữ, sưu tầm và trao truyền cho thế hệ mai sau. Để gìn giữ và phát huy giá trị di sản dân ca Ví Giặm trường tồn với thời gian, đòi hỏi công tác quản lý nhà nước cần phải tiến hành song song hai nhiệm vụ quan trọng, đó là nhiệm vụ bảo tồn phải kết hợp hài hòa với nhiệm vụ phát triển. Việc làm này cần phải được khẩn trương tiến hành trên cơ sở bàn hành chính sách thỏa đáng nhằm thu hút, khuyến khích những nghệ nhân và thế hệ trẻ tích cực tham gia gìn giữ, bảo tồn di sản dân ca Ví Giặm.

2. PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

Để thực hiện bài viết này, tác giả đã sử dụng các phương pháp chủ yếu sau:

Phương pháp điền dã: Phương pháp này bao gồm các phương pháp cụ thể như điền dã dân tộc học, quan sát tham gia, phỏng vấn, ghi chép, chụp ảnh... nhằm có được tư liệu, số liệu thực tiễn hoạt động

bảo tồn phát huy giá trị dân ca Ví Giặm Nghệ Tĩnh.

Phương pháp phân tích, tổng hợp: Phương pháp này cho phép tác giả phân tích từ những tài liệu thu thập được khi đi điền dã và các tài liệu thành văn tác giả đã sưu tầm, thống kê để phân loại, nhận diện giá trị dân ca Ví Giặm Nghệ Tĩnh và thực trạng hoạt động Bảo tồn và phát huy giá trị di sản này trong thời gian qua.

Cách tiếp cận khoa học liên ngành: Tiếp cận dân ca Ví Giặm Nghệ Tĩnh với nhiều góc nhìn của liên ngành Văn hóa học, Khoa học lịch sử, Nhân học văn hóa, Kinh tế học.

3. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

3.1. Giá trị đặc trưng của dân ca Ví Giặm Nghệ Tĩnh
Nghệ Tĩnh là một vùng đất có dòng âm nhạc dân gian khá phong phú và đa dạng, đó là hát ru, hát Ca trù, hát Xẩm, hát Sắc bùa, hát Đông dao, hát Ví, hát Giặm và hát Hò. Trong đó, hát Ví Giặm là loại hình nghệ thuật độc đáo, được hình thành bởi thể hát Hò, hát Ví và hát Giặm. Vốn được hình thành, nuôi dưỡng trong đời sống lao động sản xuất, dân ca Ví Giặm có nội dung phản ánh không gian lao động của người dân. Chẳng hạn, hát Ví đò đưa sông La có nhịp độ chậm và tự do, hát Ví đò đưa sông Lam lại có nhịp độ chậm rãi và menh mang, hát Ví đò đưa nước ngược có nhịp tự do và rộng rãi, hát Ví phường cấy lại có nhịp độ chậm, hát Ví trèo non nhịp độ vui hoạt và chắc nịch, hát Giặm cửa quyền nhịp độ nhanh và vui, hát Giặm ru có nhịp độ hơi chậm và thiết tha, hát Giặm nói nhịp độ hơi chậm và trách móc, hát Hò khoan đi đường có nhịp lao động, hát Hò đầm đất đắp đê nhịp độ chậm vừa, hát Hò xeo gỗ nhịp độ chắc và khỏe (Đề án bảo tồn và phát huy giá trị các di sản văn hóa phi vật thể được UNESCO vinh danh, 2018).

Là loại hình nghệ thuật dân gian nên đời sống sinh hoạt của dân ca Ví Giặm rất phong phú, theo đó người dân có thể hát lúc vui chơi hội hè đình đám, hát trong lao động mệt nhọc hay lúc nông nhàn, hát lúc đông vui hay khi chỉ có một mình, rồi thì hát trên đồng ruộng, hát ở sân đình, hát ở bờ sông bên nước để ca ngợi tình yêu cuộc sống, Ngoài ra, còn các thể hát đối đáp, hát thi thố tài năng văn chương, hát thố lộ tâm tình đôi lứa. Chính từ sự đa dạng về môi trường diễn xướng, sự đa dạng về không gian và thời gian cũng như sự đa dạng về tính chất, nội dung của những cuộc hát mà đối tượng tham gia cũng rất phong phú và đa dạng. Đây được coi là đặc điểm tạo nên giá trị và sự khác biệt mang tính đặc thù của loại hình nghệ thuật này so với các thể loại dân ca vùng miền khác. Tựu trung lại, dân ca Ví Giặm hội tụ những đặc điểm giá trị văn hóa dân gian nổi bật như sau: Một là, dân ca Ví Giặm được hình thành và phát triển bởi yếu tố tự nhiên, trong đó con người là chủ thể sáng tạo và thưởng thức nghệ thuật; phương tiện lao động, một

thành tố trực tiếp ảnh hưởng đến cảm xúc của con người để sản sinh ca từ; không gian lao động tác động đến nhận thức, sáng tạo của chủ thể văn hóa. Tất cả những yếu tố trên có mối liên hệ mật thiết với nhau, là điều kiện để sản sinh, dung dưỡng, phát triển nghệ thuật dân ca Ví Giặm trong đời sống lao động, sản xuất của người dân Nghệ Tĩnh. Hai là, dân ca Ví Giặm là một phần không thể tách rời dòng chảy lịch sử, văn hóa của người dân Nghệ Tĩnh. Giá trị chân - thiện - mỹ của loại hình nghệ thuật này không chỉ thể hiện ở kỹ thuật diễn tấu phù hợp với nhiều ngữ cảnh sinh hoạt khác nhau trong đời sống lao động sản xuất, thể hiện nhiều cung bậc tình cảm, tâm trạng khác nhau, mà còn phản ánh từng giai đoạn lịch sử phát triển của vùng đất, con người trong từng lời ca, điệu hát. Ba là, dân ca Ví Giặm phản ánh một cách sinh động quá trình lao động, sản xuất, bảo vệ quê hương đất nước của người dân xứ Nghệ trong từng lời ca, điệu hát. Do được hình thành và phát triển trong dân gian, loại hình nghệ thuật này không chỉ phản ánh trí tuệ, tài năng sáng tạo nghệ thuật âm nhạc độc đáo của người dân lao động mà còn có sức lan tỏa mạnh mẽ trong đời sống văn hóa cộng đồng.

3.2. Bảo tồn và phát huy giá trị dân ca Ví Giặm trong thời gian qua

Từ khi được công nhận là “Di sản văn hóa phi vật thể đại diện của nhân loại” đến nay, hai tỉnh Nghệ An và Hà Tĩnh đã tích cực triển khai nhiều chương trình, dự án bảo tồn, phát huy trong đời sống. Cụ thể như: Kế hoạch thực hiện “Chương trình hành động quốc gia về bảo vệ, phát huy giá trị Dân ca Ví, Giặm Nghệ Tĩnh năm 2015, định hướng đến năm 2020”; Đề án “Bảo tồn và phát huy giá trị các di sản văn hóa phi vật thể được UNESCO vinh danh: Dân ca Ví Giặm Nghệ Tĩnh và Ca trù Hà Tĩnh, giai đoạn 2018 - 2025, tầm nhìn đến năm 2030”; Đề án “Bảo vệ và phát huy giá trị di sản văn hóa phi vật thể đại diện của nhân loại Dân ca Ví, Giặm Nghệ Tĩnh giai đoạn 2019 - 2030”; Báo cáo “Định kỳ quốc gia về thực hiện Công ước 2003 đối với di sản trong danh sách đại diện của UNESCO”; Báo cáo đánh giá kết quả sưu tầm “Dân ca Ví, Giặm Nghệ Tĩnh qua các tài liệu thành văn”. Ngoài ra, ngành văn hóa của tỉnh Nghệ An và Hà Tĩnh đã phối hợp tổ chức Festival dân ca Ví Giặm với nhiều hoạt động như: Liên hoan dân ca Ví Giặm; sưu tầm nghiên cứu các làn điệu dân ca Ví Giặm để bổ sung, làm giàu thêm kho tàng loại hình nghệ thuật này; sưu tầm, khôi phục các làn điệu và hình thức diễn xướng đã bị mai một, các tập quán xã hội, tín ngưỡng và lễ hội liên quan đến dân ca Ví Giặm; thực hiện kiểm kê, tư liệu số hóa dân ca Ví Giặm đưa vào giảng dạy trong nhà trường và truyền dạy trên sóng đài phát thanh truyền hình tỉnh; biên soạn, xuất bản các ấn phẩm, đĩa nhạc về dân ca Ví Giặm; tổ chức liên hoan dân ca Ví Giặm ở các cấp theo định kỳ; thực hiện chính sách đãi ngộ và khen thưởng những nghệ

nhân có nhiều đóng góp bảo vệ, phát huy dân ca Ví Giặm; có chính sách thu hút các nguồn lực xã hội hóa đầu tư xây dựng cơ sở hạ tầng, trang thiết bị cơ sở vật chất cho nhà văn hóa tại khu dân cư nhằm khuyến khích người dân tham gia hoạt động dân ca Ví Giặm (Đề án bảo vệ, phát huy dân ca Ví Giặm, 2021).

Nhìn chung hoạt động bảo tồn, phát huy dân ca Ví Giặm trong những năm qua chủ yếu trên những nguyên tắc cơ bản như sau, đó là dùng nguyên xi các làn điệu cổ rồi soạn lời mới có nội dung hiện thực, phản ánh mọi mặt của đời sống xã hội và tình yêu quê hương, đất nước, con người xứ Nghệ bằng các tiết mục đơn ca, đôi ca, tốp ca, hoạt ca và hoạt cảnh. Lấy chất liệu dân ca Ví Giặm rồi phát triển thành những ca khúc mang hơi thở và nhịp sống hiện đại, được công chúng ưa thích. Phát triển bằng hình thức sân khấu hóa kịch với hàng chục vở, đủ các thể loại. Chương trình sân khấu hoá học đường, đưa dân ca Ví Giặm vào giảng dạy tại các trường phổ thông để giảng dạy cho học sinh; tổ chức các cuộc thi đặt lời mới cho dân ca Ví Giặm để giảng dạy trong nhà trường. Bên cạnh những thành tựu đạt được, công tác quản lý nhà nước về di sản văn hóa vẫn còn nhiều bất cập, không ít nơi chính quyền địa phương và cộng đồng chưa mấy quan tâm và có trách nhiệm gìn giữ, phát huy giá trị dân ca Ví Giặm. Điều này dẫn đến sinh hoạt dân ca ngày càng vắng bóng trong đời sống và chỉ xuất hiện tại một số hoạt động như đám cưới, đám ma, giao lưu văn nghệ quần chúng. Đối với các hình thức hoạt động khác như Câu lạc bộ dân ca, liên hoan dân ca, sân khấu hóa, trình diễn dân ca... chưa phản ánh đúng tính chất của loại hình nghệ thuật này gắn với môi trường tự nhiên, môi trường lao động và các yếu tố liên quan đến nhu cầu giao lưu, giải bày của chủ thể thực hành văn hoá.

Những năm gần đây, sự tác động của giao lưu văn hoá trong xu thế hội nhập đã tác động rất lớn đến nhận thức gìn giữ, thực hành dân ca Ví Giặm trong cộng đồng, dẫn đến hình thức sinh hoạt dân ca ít nhiều bị tách khỏi môi trường diễn xướng để trở thành sinh hoạt văn nghệ có tính chất biểu diễn. Một số làn điệu cổ đang bị lãng quên và mai một dần, số nghệ nhân dân gian cũng ngày một ít đi theo thời gian. Nguyên nhân kể trên cho thấy công tác quản lý nhà nước về dân ca Ví Giặm đang đứng trước nhu cầu cấp thiết phải làm gì để bảo vệ bản sắc riêng để không bị dị hoá trước các luồng văn hoá trong cơ chế thị trường. Việc ra đời của Trung tâm Bảo tồn và phát huy giá trị dân ca Nghệ Tĩnh như một luồng gió mới, tạo điều kiện cho các nghệ sĩ, nghệ nhân tham gia gìn giữ và phát huy giá trị dân ca. Trung tâm cũng là nơi thực hiện nghiên cứu, gìn giữ, bảo tồn và phát huy di sản dân ca, thể nghiệm sân khấu hoá dân ca, xây dựng tác phẩm nghệ thuật phục vụ nhu cầu hưởng thụ văn hoá tinh thần của đông đảo quần chúng dân dân.

3.3. Trao đổi về giải pháp bảo tồn, phát triển dân ca Ví Giặm

3.3.1. Quan điểm bảo tồn và phát triển dân ca Ví Giặm

Việc nhận diện đặc trưng dân ca Ví Giặm để có phương án bảo tồn và phát huy theo “Điều 13: Các biện pháp bảo vệ khác; Điều 14: Giáo dục, nâng cao nhận thức và xây dựng năng lực; Điều 15: Sự tham gia của các cộng đồng, nhóm người và cá nhân” của Công ước UNESCO về di sản văn hóa phi vật thể là việc làm cần thiết. Đề triển khai nhiệm vụ trên, Đề án “Bảo tồn và phát huy giá trị các di sản văn hóa phi vật thể được UNESCO vinh danh: Dân ca Ví Giặm Nghệ Tĩnh và Ca trù Hà Tĩnh, giai đoạn 2018 - 2025, tầm nhìn đến năm 2030” có nêu quan điểm bảo tồn và phát triển dân ca Ví Giặm cần gắn với định hướng phát triển kinh tế xã hội của tỉnh Nghệ An và Hà Tĩnh. Đó là:

Bảo tồn và phát huy giá trị dân ca Ví Giặm nhằm mục đích xây dựng con người mới, xã hội mới. Trước những biến động của lịch sử xã hội khi thực hiện sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa hội nhập toàn cầu hóa trong bối cảnh kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, con người mới phải có trí tuệ, năng động, sáng tạo. Việc nghiên cứu dân ca Ví Giặm phải hướng tới việc tìm hiểu sâu sắc hơn, đầy đủ hơn những tính cách của con người xứ Nghệ được kết tinh thành bản sắc văn hóa trong các làn điệu, trong các không gian diễn xướng, để từ đó, đề ra các giải pháp giữ gìn, phát huy những phẩm chất tốt đẹp của cha ông, bồi dưỡng, giáo dục thế hệ trẻ. (Đề án bảo tồn và phát huy giá trị dân ca Ví Giặm, 2018)

Nghị quyết 5 (Khóa VIII) của Ban chấp hành Trung ương Đảng đề ra nhiệm vụ trọng tâm, then chốt của toàn xã hội lĩnh “Xây dựng nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc”. Để thực hiện được nhiệm vụ quan trọng ấy, trong lĩnh vực di sản phi vật thể mà dân ca Ví Giặm là một loại hình đặc sắc, trước hết cần nhận thức rõ ràng, bảo tồn và phát huy giá trị phải đi liền với nhau. Bảo tồn các giá trị dân ca Ví Giặm không có nghĩa là giữ nguyên không gian diễn xướng, lời ca không cho nó thay đổi, trái lại phải phải luôn luôn làm cho nó lớn mạnh hơn, giàu có hơn, bổ sung cho nó những yếu tố mới, tức là phát huy nó. Mọi quan hệ giữa bảo tồn và phát triển rất đa dạng. Việc xác định các giá trị dân ca Ví Giặm chính xác, khoa học để xác định bảo tồn cái gì, không bảo tồn cái gì, phát huy cái gì, không phát huy cái gì là nhiệm vụ lựa chọn mang tính nguyên tắc. Tính nguyên tắc ấy áp dụng cho các chủ trương, chính sách trong lĩnh vực di sản, cho công việc sưu tầm, nghiên cứu, phục hồi không gian diễn xướng, cho các giải pháp phát huy giá trị dân ca Ví Giặm phải bảo đảm tính phù hợp, tính hài hòa (Đề án bảo tồn và phát huy giá trị dân ca Ví Giặm, 2018).

Bảo tồn và phát huy giá trị dân ca Ví Giặm phải theo nguyên tắc tiếp thu có chọn lọc. Giá trị dân ca Ví Giặm được xây dựng, chuyển tiếp từ thế hệ này sang thế hệ khác suốt chiều dài lịch sử. Chính vì vậy, vào thời hiện tại với những yêu cầu của sự phát triển, với sự phức tạp của tư tưởng, tình cảm của mỗi một cá nhân trong cộng đồng do sự tác động đa chiều của đời sống hiện đại, dẫn tới hệ quả cách nhìn nhận giá trị dân ca Ví Giặm khó có thể đồng nhất. Khi thực hiện công việc bảo tồn, phát huy dân ca Ví Giặm phải đặt bảo tồn trong mối quan hệ biện chứng với phát triển, đặt việc chọn lọc các giá trị truyền thống của dân ca Ví Giặm trong mối quan hệ hai chiều với nhu cầu của con người và của đời sống hiện đại. Có như vậy trong chọn lọc các giá trị dân ca Ví Giặm để phát huy sẽ tránh được cái nhìn phiến diện, bảo thủ, phản tiến hóa và quan trọng hơn, hệ thống giá trị dân ca Ví Giặm mới trở thành một trong nhiều thành tố văn hóa làm động lực cho phát triển (Đề án bảo tồn và phát huy giá trị dân ca Ví Giặm, 2018).

Bảo tồn phát huy giá trị dân ca Ví Giặm phải bảo đảm yêu cầu truyền thống và hiện đại. Truyền thống (Chuyên giao - nối tiếp) là cơ chế tích lũy và truyền đạt kinh nghiệm qua không gian và thời gian trong cộng đồng. Truyền thống văn hóa là những giá trị tương đối ổn định (những kinh nghiệm tập thể) thể hiện dưới những khuôn mẫu xã hội được tích lũy và tái tạo trong cộng đồng người qua không gian và thời gian và được cố định hóa dưới dạng ngôn ngữ, phong tục, tập quán, nghi lễ, luật pháp dư luận (Đề án bảo tồn và phát huy giá trị dân ca Ví Giặm, 2018).

Nghị quyết Đại hội lần thứ tư của Ban chấp hành Trung ương Đảng (Khóa VII) chỉ rõ: “Văn hóa là nền tảng tinh thần của xã hội, một động lực thúc đẩy phát triển kinh tế - xã hội, đồng thời là một mục tiêu của chủ nghĩa xã hội”. Vì vậy, việc bảo tồn và phát huy giá trị dân ca Ví Giặm được xác định là một thành tố trong động lực cho phát triển kinh tế. Từ sự xác định ấy, những vấn đề về dân ca Ví Giặm phải được quan tâm đúng mức trong các chủ trương, chính sách, Nghị quyết của các cấp ủy Đảng và chính quyền.

3.3.2. *Nhiệm vụ bảo tồn, phát huy dân ca Ví Giặm*

Nhiệm vụ và giải pháp bảo tồn, phát triển dân ca Ví Giặm đã được nêu trong Đề án “Bảo vệ và phát huy giá trị di sản văn hóa phi vật thể đại diện của nhân loại Dân ca Ví, Giặm Nghệ Tĩnh giai đoạn 2019 - 2030” như sau:

Tăng cường tuyên truyền, quảng bá: Đẩy mạnh hơn nữa hoạt động tuyên truyền, quảng bá dân ca trên sóng phát thanh. Bên cạnh việc duy trì cố định thường xuyên các chuyên mục phát sóng lâu nay thì cần mở trại sáng tác lời mới cho dân ca nhằm thúc đẩy quá trình sân khấu hoá dân ca Ví Giặm. Đưa diễn viên chuyên nghiệp tham gia biểu diễn dân ca Ví Giặm

trên truyền hình nhằm giới thiệu văn hoá vùng miền, tạo sự giao thoa về văn hoá dân gian giữa các vùng miền trên địa bàn cả nước.

Tổ chức dạy hát dân ca trên truyền hình cho thế hệ trẻ được học và những người Nghệ xa quê theo dõi, thường thức, nhớ về cội nguồn, quê hương. Điều quan trọng đặt ra cho các chương trình là phải hướng tới đối tượng tiếp nhận, chương trình phải phù hợp với mọi lứa tuổi từ thế hệ trẻ đến người già và phải quan tâm tới ngày, giờ phát sóng, thời lượng chương trình làm sao để được đồng đảo các tầng lớp tham gia thường thức. Hàng tháng có thể lồng ghép dân ca vào các chuyên mục gặp gỡ cuối tuần nhằm giới thiệu tác giả tác phẩm, giới thiệu gương mặt trẻ triển vọng, giới thiệu ca khúc mới. Tăng cường phối hợp giữa các đơn vị phát thanh truyền hình, ngành văn hóa, giáo dục và đào tạo, các cơ quan thông tấn báo chí trong hoạt động quảng bá di sản dân ca Ví Giặm trong mọi tầng lớp nhân dân tỉnh Nghệ An và Hà Tĩnh nói riêng, cả nước nói chung (Đề án bảo tồn phát huy dân ca Ví Giặm, 2018)

Tăng cường đưa dân ca vào trường học: Ngoài việc chú trọng thành lập Câu lạc bộ dân ca, đưa dân ca về với người dân lao động, thì dạy và học hát dân ca là một trong những nhiệm vụ cần thiết. Việc dạy hát dân ca trên sóng phát thanh truyền hình trong thời gian qua cũng rất cần thiết, nhưng vẫn còn hạn chế là hệ thống bài bản không liên tục, sự tiếp nhận của người xem, người nghe khi được khi không. Tất cả những hình thức trên chủ yếu gọi lại nhu cầu sáng tạo và hưởng thụ giá trị hát dân ca. Còn lực lượng lớn nhất để vừa làm khán giả, vừa làm người học, vừa làm người phổ biến, nhân rộng phong trào hát dân ca từ phổ thông tiểu học đến phổ thông trung học, kể cả các trường đại học, cao đẳng và trung học dạy nghề.

Để dạy và học hát dân ca trong trường học đạt hiệu quả cao, cần phân loại đối tượng học sinh tiểu học, trung học cơ sở và phổ thông trung học, từ đó xây dựng giáo trình phù hợp với lứa tuổi. Xây dựng giáo trình hát dân ca cho trường học, trong đó nêu cụ thể, giáo viên dân ca cần giới thiệu và dạy bao nhiêu làn điệu gốc, bao nhiêu làn điệu cải biên; giáo viên thanh nhạc cần cho học sinh luyện thanh mẫu âm cơ bản nào, ca khúc kỹ thuật nào cho phù hợp khi vận dụng kỹ thuật. Song song việc học hát thì giáo viên dạy kỹ thuật biểu diễn phải thực hành cần dạy trích đoạn nào để phối hợp những làn điệu hát học sinh đang học, giáo trình tránh tình trạng dạy.

Các cơ sở đào tạo nên sử dụng giờ hát nhạc hàng tuần để tập hát dân ca, ngoài ra còn tổ chức ngoại khóa, tập luyện ngoài thời gian học chính khóa, thường xuyên tổ chức thi hát dân ca giữa các lớp, các trường với nhau. Để làm tốt nhiệm vụ trên, ngành văn hóa cần

tiếp tục phối hợp với ngành giáo dục đẩy mạnh phong trào thi tìm hiểu và hát dân ca đi vào chiều sâu bằng cách xuất bản nhiều ấn phẩm, sách tham khảo, băng nhạc, băng hình làm tài liệu dạy và học trong nhà trường; tổ chức các cuộc tập huấn, mở trại sáng tác kịch bản, hội thảo, tọa đàm, tổ chức giao lưu, sinh hoạt câu lạc bộ theo từng chuyên đề đối với giáo viên, học sinh từng lớp, từng khối, từng khoa, từng trường và từng huyện, thành, thị trong tỉnh (Đề án bảo, tồn phát huy dân ca Ví Giặm, 2018)

Xây dựng cơ chế chính sách thỏa đáng: Trên cơ sở tiền đề phát triển kinh tế xã hội của hai tỉnh Nghệ An và Hà Tĩnh cần xây dựng những giải pháp kinh tế dành cho hoạt động bảo tồn những thành tố cấu thành dân ca Ví Giặm. Khi đưa ra một chủ trương chính sách kinh tế cần quan niệm đó là một chủ trương, chính sách có tính cách văn hóa, vì ngoài lợi ích trực tiếp, trong thực thi nó góp phần nâng cao tư duy, dân trí, tri thức và đạo đức của người dân, nâng cao nền tảng tinh thần xã hội. Trong các chính sách quản lý kinh tế không thể chỉ đơn thuần về kinh tế mà phải bao hàm cả văn hóa, văn hóa trong kinh tế, kinh tế trong văn hóa. Từ đó có sự quan tâm tích cực về cơ chế quản lý nhà nước đối với văn hóa nói chung và dân ca Ví Giặm nói riêng trong phát triển kinh tế di sản.

Thực hiện công tác nghiên cứu, lập quy hoạch bảo tồn và phát triển dân ca Ví Giặm phải gắn với quy hoạch phát triển kinh tế xã hội của tỉnh; xây dựng không gian diễn xướng dân ca Ví Giặm phải gắn với xây dựng cơ sở hạ tầng du lịch; công tác bồi dưỡng cán bộ chuyên ngành văn nghệ dân gian, nuôi dưỡng nghệ nhân, cho công tác tuyên truyền giáo dục về các giá trị dân ca Ví Giặm. Có các hình thức khen thưởng đối với các công trình nghiên cứu có giá trị về dân ca Ví Giặm; các đơn vị, địa phương, các nhân có nhiều đóng góp xuất sắc vào công việc bảo tồn và phát huy giá trị dân ca Ví Giặm; các nghệ nhân có đóng góp xuất sắc bảo tồn và phát huy giá trị dân ca Ví Giặm.

Xây dựng chương trình giáo dục, nâng cao nhận thức cho mọi người về sự cấp thiết phải bảo tồn và phát huy dân ca Ví Giặm. Cấp lãnh đạo từ trung ương xuống địa phương quán triệt quan điểm, đường lối của Đảng, Nhà nước về bảo tồn và phát huy giá trị dân ca Ví Giặm. Đối với thế hệ trẻ, cần nâng cao cho họ những tri thức triết học và khoa học hiện đại để họ có những hiểu biết sâu sắc về giá trị dân ca Ví Giặm trong đời sống (Đề án bảo, tồn phát huy dân ca Ví Giặm, 2018).

4. KẾT LUẬN

Nghệ thuật dân ca Ví Giặm là niềm tự hào của dân tộc Việt Nam, phản ánh lịch sử, văn hoá, vùng đất và trí tuệ con người Nghệ Tĩnh. Đề nghệ thuật dân ca Ví Giặm tiếp tục trường tồn, không chỉ cần sự quan tâm

của chính quyền địa phương và ngành văn hoá, mà còn đòi hỏi sự chung tay, đồng lòng từ cộng đồng – nơi dân ca được sinh ra, nuôi dưỡng và lan tỏa. Cần khẳng định rằng, mỗi lời ca, điệu hát Ví Giặm không chỉ là âm thanh vang vọng từ quá khứ, mà còn là nhịp đập sống động của hiện tại và là sợi dây nối dài văn hóa đến tương lai. Việc bảo tồn và phát huy Ví Giặm cần đặt trong tổng thể chiến lược phát triển bền vững của văn hóa dân tộc, trong đó yếu tố con người đóng vai trò then chốt. Mỗi nghệ nhân, mỗi giáo viên, mỗi người dân đều có thể là chủ thể gìn giữ, là cầu nối đưa Ví Giặm vào đời sống.

Bên cạnh đó, trong bối cảnh toàn cầu hóa và sự tác động mạnh mẽ của các loại hình giải trí hiện đại, dân ca Ví Giặm nếu không được đổi mới trong cách tiếp cận, dễ rơi vào tình trạng mai một. Vì vậy, cần có thêm nhiều sáng kiến sáng tạo trong việc đưa dân ca Ví Giặm đến với công chúng: Từ sân khấu học đường, các nền tảng truyền thông số, đến các chương trình giao lưu văn hóa trong nước và quốc tế. Việc tích hợp Ví Giặm vào du lịch trải nghiệm, xây dựng sản phẩm văn hóa gắn với địa phương cũng là hướng đi đầy tiềm năng. Đặc biệt, để tạo điều kiện cho thế hệ trẻ tiếp cận và thực hành dân ca trong môi trường giáo dục, gia đình và cộng đồng, ngoài việc đẩy mạnh công tác nghiên cứu, sưu tầm các làn điệu cổ đang có nguy cơ thất truyền, cần đẩy mạnh những chương trình đào tạo nghệ nhân trẻ, tổ chức các lớp truyền dạy tại địa phương, hỗ trợ các câu lạc bộ dân ca Ví Giặm duy trì hoạt động sẽ góp phần làm sống dậy không gian diễn xướng dân gian. Chỉ khi dân ca trở lại với chính cộng đồng sinh ra nó, thì quá trình bảo tồn mới thật sự có ý nghĩa và bền vững.

Cuối cùng, bảo tồn dân ca Ví Giặm không chỉ là giữ gìn một di sản, mà còn là khẳng định bản sắc, tôn vinh giá trị văn hoá Việt trong dòng chảy hội nhập. Sự bền vững của di sản phụ thuộc vào nhận thức, trách nhiệm và tình yêu của mỗi chúng ta đối với mảnh đất, con người và hồn cốt xứ Nghệ.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

Đề án “Bảo tồn và phát huy giá trị các di sản văn hóa phi vật thể được UNESCO vinh danh: Dân ca Ví Giặm Nghệ Tĩnh và Ca trù Hà Tĩnh, giai đoạn 2018 - 2025, tầm nhìn đến năm 2030”.

Đề án “Bảo vệ và phát huy giá trị di sản văn hóa phi vật thể đại diện của nhân loại Dân ca Ví, Giặm Nghệ Tĩnh giai đoạn 2019 - 2030”.

Sở Văn hóa Thông tin Nghệ Tĩnh (1991), Dân ca Nghệ Tĩnh - Các làn điệu gốc và các làn điệu cải biên, Nxb Âm nhạc.

Quyết định số 1755/QĐ-TTg ngày 08/09/2016 của Thủ tướng Chính phủ “Phê duyệt Chiến lược phát triển các ngành công nghiệp văn hóa Việt Nam đến năm 2020, tầm nhìn đến năm 2030”.